

Nedsett høyrsel

Med god tilrettelegging kan barn og elevar med nedsett høyrsel langt på veg delta i fellesskapet i barnehagen og skulen.

ARTIKKEL | SIST ENDRET: 22.05.2024

De som jobbar i barnehagar og skular, bør ha kunnskap om nedsett høyrsel og korleis de best mogleg kan leggje til rette for kvart enkelt barn eller kvar enkelt elev.

Kva er nedsett høyrsel?

Nedsett høyrsel er eit samleomgrep for ulike grader av og typar høyrselstap, også fullstendig høyrselstap. Eit høyrselstap kan vere på eitt eller begge øyra, det kan vere medfødd, eller det kan komme når barnet blir eldre. Dei fleste barn og elevar med nedsett høyrsel får tilbod om høyreapparat eller kokleaimplantat.

Hørselen er ein av dei viktigaste sansane for å oppdage og lokalisere lyd, oppdage farar, utvikle talespråk og samhandle med andre. Nedsett høyrsel kan påverke språkutviklinga og utviklinga av sosiale ferdigheiter. Dette blir ofte meir synleg når barnet blir eldre og den fysiske og konkrete leiken blir meir abstrakt og prega av språk og dialog med jamaldra. Desse utfordringane kan føre til at barn og elevar med nedsett høyrsel kjenner seg einsame og utanfor.

Kvart barn er forskjellig, og konsekvensane av eit høyrselstap avheng av mellom anna

- kor tidleg høyrselstapet blei oppdaga
- kor raskt barnet eller eleven får tilpassa høyreapparat
- kor mykje barnet eller eleven bruker høyreapparata sine

- korleis omgivnadene blir lagde til rette for å vere eit godt lyttmiljø
- kva kunnskap og forståing om høyrselstap de som jobbar i barnehagen og skulen, har

Grader av høyrselstap

Barn og elevar med lett høyrselstap kan ha problem med å høyre låg tale på avstand. Når den som snakkar, er på meir enn éin meters avstand, eller når det er bakgrunnsstøy, kan desse barna gå glipp av opptil 10 prosent av det som blir sagt. Det kan skape problem i kommunikasjon, leik og undervisning.

Barn og elevar med moderat høyrselstap går glipp av mesteparten av det som blir sagt, frå éin meters avstand. Derfor er språkutviklinga avhengig av at dei bruker eit tilpassa høyreapparat. Eit høyreapparat hjelper barnet eller eleven med å oppfatte og skilje mellom ulike lydar.

Barn og elevar med eit betydeleg høyrselstap oppfattar berre tale som er veldig høg og nær, dersom dei ikkje har høyreapparat eller anna forsterking. Det gjer at dei har problem med verbal kommunikasjon, særleg i grupper med fleire. Oppfølging i barnehagen og skulen og forsterking med høyreapparat kan førebyggje at desse barna og elevane får forseinka talespråkutvikling. For nokre barn og elevar er det viktig å få visualisert det norske talespråket. Dette kan til dømes skje ved munnnavlesing eller ved at ein bruker teikn som støtte til talen.

Barn og elevar med alvorleg høyrselstap vil ikkje utvikle tale spontant dersom høyrselstapet oppstod før dei fylte eitt år. Sjølv om dei får nødvendig forsterking med høyreapparat og god oppfølging, kan utviklinga bli forseinka. Med optimal forsterking kan dei bli i stand til å oppfatte alle lydar i talen og identifisere lydar i omgivnadene. Barn og elevar med slike høyrselstap er moglege kandidatar for kokleaimplantering.

Barn og elevar med høyrselstap på eitt øyre kan ha ein risiko for forseinka talespråkutvikling eller vanskar på skulen. Dei kan ha problem med å lokalisere kvar lydar kjem frå, og med å oppfatte tale når det er støy i omgivnadene.

Barn og elevar som er døve, og som ikkje har høve til å utnytte høyreapparat eller kokleaimplantat, har teiknspråk som einaste alternativ for språkleg utvikling. Det er viktig at dei tidleg får tilgang til eit språkmiljø for å utvikle teiknspråk naturleg, på same måte som med talespråk.

Korleis kjenne att og greie ut nedsett høyrsele?

Alle som blir fødde i Noreg, får screena høyrsele sin, og helsestasjonen følgjer opp høyrsele til barna systematisk fram til skulealderen. Dei fleste med nedsett høyrsele får derfor diagnosen tidleg.

Eldre barn og elevar kan likevel ha eit høyrselestap som ikkje er oppdaga, til dømes dersom

- høyrselestapet oppstår etter nyføddeperioden
- barnet eller eleven har flytta til Noreg frå eit land som ikkje screenar ved fødsel
- høyrselestapet er mildt

Det er ofte vanskeleg å oppdage at eit barn eller ein elev har nedsett høyrsele. Dei fleste lydar i dagleglivet består av mange ulike frekvensar, og høyrsele er ofte betre i enkelte frekvensområde enn andre. Barn eller elevar med nedsett høyrsele kan derfor oppfatte delar av eit lydbylte, sjølv om dei ikkje oppfattar heile. Ved høyrselestap i diskantområdet vil dei til dømes miste konsonantlydar, som er viktige lydar for å oppfatte tale og for å skilje lydlike ord frå kvarandre. Barna og elevane høyrer til dømes ikkje forskjell på ord som pil, bil, mil, sil og fil.

De som jobbar i barnehage og med dei yngste elevane, bør òg passe på at det ofte er ganske kort avstand mellom dykk vaksne og barna. Dermed vil barna kunne oppfatte meir av talen enn om de stod lengre unna.

Det kan vere grunnlag for bekymring for høyrsele til eit barn eller ein elev dersom de merkar at

- den språklege utviklinga stoppar opp
- barnet endrar åtferd knytt til å oppdage og lokalisere lyd

Dersom de mistenkjer at eit barn eller ein elev har nedsett høyrsele, bør barnet utgreiast. Det er fastlegen som tilviser barnet eller eleven til ein høyrselssentral.

Tilrettelegging for barn og elevar med nedsett høyrsele

Dei fleste barn med nedsett høyrsele har høyreapparat eller kokeleaimplantat, som

prøver å etterlikne normal hørselsfunksjon. Likevel vil dei aller fleste ha behov for ekstra tilrettelegging og hørselstekniske hjelpemiddel for å oppnå gode nok lytteforhold i barnehagen og på skulen.

God tilrettelegging i barnehagen og på skulen gjer det mogleg for desse barna og elevane å delta i leik og læring på lik linje med andre. Det er derfor viktig at de legg til rette slik at dei får god tilgang til kommunikasjon, opplæring og fellesskap.

Tiltak

Gode tiltak for barn og elevar med nedsett hørsel handlar ofte om å skape eit tilgjengeleg og godt lyd- og språkmiljø og om å redusere usikker og anstrengd lytting. Aktuelle tiltak kan vere at de

- utbetrar rom for å sikre tilfredsstillande akustikk og etterklangstid
- reduserer støy med knottar under stolar og mjuke overflater på bord
- reduserer visuell støy og sikrar godt lys, slik at barnet eller eleven kan bruke synet som informasjonskanal
- varierer klasse- og gruppeorganiseringa i leik og arbeidssituasjonar, slik at ikkje alt går for seg i stor gruppe
- sørgjer for best mogleg tilgang til lyd, visuell oversikt og blikkontakt med den som snakkar
- bruker hjelpemiddel som personlege samtaleforsterkarar, mikrofonar og høgtalarar i situasjonar der det er relevant, som i samlingsstunder og undervisningssituasjonar
- skaper ein god samtalestruktur, der éin i gruppa snakkar om gongen
- bruker dag- og vekeplanar for å gjere kvardagen føreseieleg og oversiktleg
- visualiserer samtaletema og fagstoff
- gir støtte i leik og samhandling, og for å utvikle meistringsstrategiar
- passar på at barnet eller eleven oppfattar og forstår nye og sentrale omgrep og ord
- sørgjer for god lytte- og språkstimulering
- skaffar dykk grunnleggjande og nødvendig kompetanse på å leggje til rette for og undervise barn og unge med nedsett hørsel

Det vil ofte vere aktuelt å samarbeide med PP-tenesta og [NAV Hjelpemiddelsentral](#).

Individuell tilrettelegging

Elevar har rett til individuell tilrettelegging viss dei treng det for å få tilfredsstillande utbytte av opplæringa.

Barn under opplæringspliktig alder har rett til spesialpedagogisk hjelp dersom dei har behov for det.

Les meir: Tilrettelegging for barn og elevar med behov for ekstra støtte

Teiknspråk

Mange barn og elevar med nedsett høyrse bruker teiknspråk.

Les meir om teiknspråk i barnehagen og skulen.

Rettar for barn og elevar med nedsett høyrse

Barn og elevar med nedsett høyrse kan ha rett på ekstra tilrettelegging i barnehagen og skulen.

Rettar for barn under opplæringspliktig alder med nedsett høyrse

Rettar for elevar med nedsett høyrse i grunnskulen og vidaregåande opplæring

Leggje til rette prøver og eksamenar

Elevar med nedsett høyrse har rett til tilrettelagde nasjonale prøver, kartleggingsprøver og eksamenar.

Leggje til rette prøver og eksamenar for elevar med nedsett høyrse

